

Szikora Veronika¹:

A társasági jogviszonyok szabályozása a német polgári jogi társaságban

I. A tagok egymás közti jogviszonyai: belső jogviszonyok (*Innenverhältnis*)

A társasági szerződés alapján létrejövő társaság minden esetben egy kötelmi jogi jogviszonyt (*Schuldverhältnis*) keletkeztet, amely a tagoknak jogokat biztosít, és kötelezettségeket ró rájuk. A *BGB* diszpozitív szabály alkalmazásával kimondja, hogy minden tag egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik²; ezek a rendelkezések azonban nem kogensek (*zwingend*), hanem diszpozitívak (*dispositiv*) – ennek megfelelően a társasági szerződésben ettől eltérően is rendelkezhetnek a felek, módosíthatják és ki is egészíthetik.

A társasági jogi megegyezést kétség esetén a törvényi szabályozás megelőzi. Csak néhány esetben bölcs dolog a törvényi szabályozást a belső jogviszonyra, a tagok egymás közti jogviszonyaira vonatkozóan változatlanul - érvényesülni hagyni. A részes személyek által előírányzott funkciók, a társasági cél és a részesedés nagysága rendszerint egy, a törvénytől eltérő, célnak megfelelő, társasági szerződésbe belefoglalt megállapodást tesz szükségessé.

Példa: A *BGB* 709. §-a szerint a társaság vezetése minden tagot szokásosan együttesen illet meg, tehát az egyes intézkedésekhez minden tag hozzájárulása szükséges. Rendszerint célszerű, hogy a törvény által előírányzott, nehézkes egyhangúsági elvet a társasági szerződés megfelelő szabályozásával váltsák fel, amely szerint a társaság vezetését csak egy tagnak, vagy a tagok egy behatárolt számának engedik át.³

A szerződéskötési szabadság elve (*Grundsatz der Vertragsfreiheit*) annyiban érvényesül, hogy a felek határozzák meg, a nyereséghez és a veszteséghez való hozzájárulás és részesedés mértékét. A *BGB* szabályai szerint nemcsak egy a társaságtagokat egymással összekötő kötelmi jogi jogviszony keletkezik, hanem ezzel együtt egy a jogügyletek során fellépő szervezet is. Ez is egy rugalmas szabály, mivel a tagok a társaság kapcsolatait leszűkíthetik a kölcsönös kötelmi jogi kapcsolatokra.⁴ Ez fordul elő a már említett tiszta belső társaság esetében.

A tagok jogai és kötelezettségei (*Rechte und Pflichten der Gesellschafter*)⁵

1. Tagsági jogok

¹ Egyetemi adjunktus, DE ÁJK Polgári Jogi Tanszék

² *BGB* 706., 709., 711., 722., 734., 735. §§.

³ Eisenhardt, Ulrich: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 33. Rz. 52.

⁴ Kübler, Friedrich: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 45.

⁵ Hohloch, Gerhard: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland* (1997) 19-20. Rz. 34.

A társasági szerződésből eredően a tagokat tagsági jogok illetik meg, amelyeket azonban a BGB 717. §-a alapján nem lehet átruházni. Ez alól a kivételt csupán a tisztán pénzbeli jellegű követelések (*Geldansprüche*) jelentik. Az ezekről való lemondás ugyanis nem érinti a tagsági viszonyt.

Mint ahogyan arról már az általános részben szó volt, a pjt-nél is megkülönböztethetjük az igazgatási, a közös üzletvezetésre vonatkozó jogokat (*Mitverwaltungsrechte*) ill. a vagyoni jellegű tagsági jogokat (*Vermögensrechte*).

Közös üzletvezetésre vonatkozó jognak tekinthető:

- az üzletvezetésre vonatkozó jog (*Recht auf Geschäftsführung*),
- a felvilágosításhoz való jog (*Informationsrecht*) és az ellenőrzésre vonatkozó jog (*Kontrollrecht*), még akkor is, hogy ha a tag az ügyvezetésből ki is van zárva ill.
- a szavazati jog a tagok határozathozatala során (*Stimmrecht*).

Vagyoni jellegű jogok pedig

- a nyereségből való részesedésre vonatkozó igény (*Anspruch auf den Gewinn*),
- a likviditációs hányadhoz való jogosultság (*Auseinandersetzungsguthaben*), a társaság megszűnése esetén.

Ezen igényeket a társaság szociális kötelezettségeinek (*Sozialverpflichtungen*) is szokták nevezni, mivel azok a tagoknak a maguk összesége ellen irányul. (Ezzel összefüggésben ill. az ún. *acto pro socio* intézményéről lásd még a b) pont alatti tagi kötelezettség végén néhány kapcsolódó gondolat.)

2. Tagsági kötelezettségek

A tagsági jogokkal szemben állnak a tagokat terhelő kötelezettségek. Ezek elsősorban - a jogokhoz hasonlóan – szintén a társasági szerződésből erednek.

- A hozzájárulás teljesítésének kötelezettsége. Ez az elsődleges tagi kötelezettség valamennyi tagot terheli tekintettel arra, hogy a társasági szerződéssel a felek a célok elérésére vállaltak kötelezettséget, amit pedig különösen a hozzájárulásuk teljesítésével segítenek elő. Amint arról korábban már többször is volt szó, ezen hozzájárulásoknak a jellege különböző lehet: betétek, szolgáltatások teljesítése vagy akár valamely vagyontárgy használatának átengedése.

A BGB 707. §-a azonban kimondja, hogy - a tőkeegyesítő társaságokkal ellentétben – a pjt. tagjai nem kötelesek a már teljesített hozzájárulásukat a későbbiekben megemelni vagy kiegészíteni. (A következő pontban lásd a bővebb kifejtését)

- Üzletvezetés kötelezettsége. A társaság üzletvezetése tehát nem csak a tagot illető jogosultság, hanem az őt terhelő kötelezettséggként is egyúttal abban az esetben, ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik.
- Az ún. hűségi kötelezettség (*Treuepflicht*). Ez a kötelezettség a pjt. erősen megmutató személyi jellegéből ered. A tagok által kötött megállapodással, miszerint a célok együttes elérését támogatni fogják, egy szoros személyes kötöttség jelenik meg egyfelől a tagok, másfelől pedig a tagok és a társaság között. E kötelezettség alapján a tagok kötelesek figyelembe venni a társaság érdekeit, valamint tartozkodni minden olyan magatartástól, ami a társasági célok megvalósítását megakadályozná. A tagok kölcsönös függősége, viszonya nem a hozzájárulások, illetve a törvényben vagy szerződésben kifejezetten megállapított kötelezettségek teljesítésében merül ki, hanem kölcsönösen felelnek a társaság céljának eléréséért, illetve az ezzel összefüggő egyéni érdekekért. Ennek a viszonyoknak a megjelölésére honosodott meg a „*Treuepflicht*” (bizalmi/hűségi kötelezettség) kifejezés. Ez a

kifejezés azonban nemcsak a feudális szociális- és erkölcsi kapcsolatokra való elképzelések miatt kérdéses, hanem azért is, mert azt a látszatot kelti, hogy a társasági jog és a szerződések általános jogának alapvető eltéréséről van szó.⁶

Ha egy üzleti vállalkozást vagy valamely szabadfoglalkozást közösen végeznek, akkor a tagok kötelessége nemcsak a titoktartás, hanem a többi tag tájékoztatása is az olyan eseményekről és történésekről, amelyek a társaság tevékenységi körét érintik.⁷

Mivel ezek a kötelezettségek a tagsági viszonyból erednek és valamennyi tagot terhelik, ezek ún. szociális igények teljesítését elsősorban a tagok összességével szemben lehet érvényesíteni. Ezen túlmenően az ilyen igényeket egyetlen társasági taggal szemben pedig bármely társasági tag követelheti a korábban már kifejtett ún. *actio pro socio* nevezetű jogintézmény segítségével. (Lásd a személyegyesítő társaságok fejezetben.) Mindenesetre a teljesítést a társaságtól kell igényelni.

2.1 Hozzájárulási- és együttműködési kötelezettség (*Beitrag- und Mitwirkungspflicht*)

A *BGB* 705. §-a értelmében társasági jogi viszony akkor jön létre, ha a felek a szerződésben kölcsönösen kötelezik magukat arra, hogy a közös cél elérését elősegítik, és a megállapított hozzájárulásokat teljesítik.⁸

a) A hozzájárulási kötelezettségnek (*Beitragspflicht*) tehát alapvető fontossága van: nélküle nem jön létre a társaság. A tagok rendszerint hozzájárulás (*Beiträge*) nyújtására kötelezettek. (*BGB* 705. § ff.). A tagok hozzájárulása minden olyan teljesítés, amelyre a társasági szerződés által, a társasági cél támogatása érdekében magukat kötelezik.

Ezért a hozzájárulás fogalma tágan értelmezendő: beletartozik a pénzfizetése, a dolgok bevitele vagy átengedése, szolgáltatások teljesítése⁹, egy mű előállítás, dolgok közös használatának engedélyezése, illetőleg szolgáltatások nyújtása, egyéb jogok vagy vagyoni értékek szerzése, mint pl.: szabadalmak (*Patenten*) átengedése, áruvédjegyek (*Warenzeichen*) vagy gyártási eljárások (*Herstellungsverfahren*), vagy akár még egy már meglévő vállalkozás vevőkörének a megszerzése is.¹⁰

Példa a hozzájárulásra: Két vegyipari vállalat, a *Pharma-Süd AG* (Rt.) és a *Lenne Gyógyszergyár (GmbH)* Kft, egy ún. érdekközösséget (*Interessengemeinschaft*) – polgári jogi társaságot (*BGB-G*) alapítanak, hogy gyógyszerkutatást folytassanak. A társasági szerződésen abban állapodnak meg, hogy a tagok többek között az alábbi hozzájárulásokat nyújtják: A *Pharma-Süd Rt.* kötelezi magát arra, hogy átfogó kutatási berendezéseinek-intézményeinek használatát a társaság számára engedélyezi, a *Lenne Gyógyszergyár* pedig átenged a társaságnak 20, a szerződésben pontosan megnevezett szabadalmat. A hozzájárulások mértékét nem feltétlen szükséges a társasági szerződésben megállapítani. Megállapítására ki lehet kötni a tagok többségi döntési jogosultságát, amennyiben a társasági szerződés a hozzájárulások felső határát megállapította és a hozzájárulások emelése esetére többségi döntést irányoz elő.¹¹

⁶ A „*Treupflicht*” témájához kapcsolódó alaplükök közül lásd: Hueck, Alfred: *Der Treuegedanke im modernen Privatrechts* (1947); Aktuális áttekintést kaphatunk Hüffertől: Hüffer, Uwe: *Zur gesellschaftsrechtlichen Treupflicht...* (1990) 59. ff.

⁷ Kübler i.m. 46-47.

⁸ Kübler i.m. 45.

⁹ *BGB* 706. § III: A legfontosabb alkalmazási esete az üzletvezetés.

¹⁰ Kübler i.m. 45.

¹¹ BGH WM (1976) 1053, 1055. [Eisenhardt i.m. 33. Rz. 53.]

b) A *BGB* 707. §-ának gyakorlati jelentőségű szabálya a hozzájárulási kötelezettséget a társasági szerződésben meghatározott mértékre korlátozza. Még veszteség esetén is csak akkor keletkezik pótbefizetési kötelezettség (*Nachschußpflicht*), ha ezt a társasági szerződésben kifejezetten kikötötték, vagy a szerződés utólagos megváltoztatása esetén ebben kifejezetten megegyeztek; ehhez azonban az összes tag hozzájárulása szükséges. A társaság a 735. § értelmében csak a tagok likvidációjának vonatkozásában követelheti a részesedések szerinti fizetést a társasági vagyon összegét meghaladó tartozások fedezésére.¹² Tehát a törvényi szabályozás (*BGB* 707. §) szerint nem áll fenn utólagos hozzájárulási kötelezettség, e szerint tehát a tagok nem kötelesek a társasági szerződésben megállapított hozzájárulásukat utólag megemelni, vagy a veszteség miatt lecsökkent betétet kiegészíteni. A társasági szerződés megkötése után a hozzájárulási kötelezettséget csak a társasági szerződés megfelelő módosításával lehet megemelni. Ehhez pedig főszabály szerint minden érintett tag hozzájárulása szükséges. Ez a szabályozás azzal az előnnyel jár, hogy minden szerződő tag, már társaság létrejöttkor át tudja tekinteni, hogy mekkora terjedelmű lesz a hozzájárulási kötelezettsége. Más a helyzet pl. az egyesületek esetén, amelynél a hozzájárulást szabály szerint a tagok többségének közgyűlésen hozott döntésével meg lehet emelni. A *BGB* 707. §-ának alkalmazását viszont a társasági szerződésben kifejezetten, illetve bizonyos körülmények között ki lehet zárni.¹³

c) Ha egy tag valamely kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a szerződések jogának általános kártérítési (*Schadensatz*) szabályai alapján felel. Ez a felelősség azonban a *BGB* 708. §-a értelmében korlátozott: a tag csak azokért a kötelezettségekért tartozik gondossággal, amelyeket saját ügyeiben használ (*diligentia quam in suis*); a súlyos gondatlanság esetén azonban a *BGB* 277. §-a értelmében mindig felelősséggel tartozik. A tagok kötelezettségeiből kifejlődő igények esetében felmerül a kérdés, hogy kinek a rendelkezésére állnak ezek, és ki érvényesítheti azokat¹⁴:

- A szerződésben megállapított hozzájárulások teljesítéséből és a kötelezettség megsértése miatti kártérítésből eredő igények alapvetően a tagok közösségéhez tartozó társasági vagyon igényei; ezért a társaság hitelezői végrehajtás útján igényelhetik. Tehát a képviselői és ügyviteli joggal rendelkező társaságtagok érvényesítik ezeket a követeléseket a társaság nevében.
- Minden egyes társasági tagnak joga van ahhoz, hogy a többi tagtól kártérítést, illetve a kötelező hozzájárulás teljesítését követelje.¹⁵

A tagok egymáshoz való viszonya alapján minden tagnak együttműködési és vagyoni jogai vannak:

- A legfontosabb közreműködési jog (*Mitwirkungsrecht*) az ügyvitelhez való jog (*Geschäftsführungsbefugnis*); ez kétség esetén minden egyes társasági tagot megillet. Egyes társaságtagok ügyviteli joga a *BGB* 710. §-a értelmében kizárható; ebben az esetben ezen tagokat ellenőrzési jog (*Kontrollrecht*) illeti meg. A társasági tagsághoz egyéb jogkörök is tartozhatnak, pl.: a felmondáshoz való jog (*BGB* 723. §), az alapvető kérdésekben való együttdöntés joga, különösen az alapító szerződés megváltoztatása esetén. Ezeket a jogköröket a társaságot létrehozó szerződésben

¹² Kübler i.m. 46.

¹³ Eisenhardt i.m. 34. Rz. 54.

¹⁴ Kübler i.m. 47.

¹⁵ BGZH 10, 91, 101, 25, 47, 49. Erre vonatkozó beható tanulmányát lásd: Hadding, Walther: *Actoi pro socio. Die Einzelklagebefugnis...* (1966)

módosíthatják, viszont teljesen eltörölni/megszüntetni nem lehet, mert ez az alapvető magánjogi elvek gúzsba kötéséhez, sőt a tagok jogainak megfosztásához vezetne.¹⁶

- A vagyoni jogokhoz (*Vermögensrecht*) tartozik mindenek előtt a nyereséghez, a végelszámolási javakhoz való jog, illetve a kiadások pótlásához való igény. A nyereségből való részesedés igénye főszabály szerint először csak a társaság megszűnésekor keletkezik (*BGB* 721. § I.); csak a hosszabb távra létrejövő társas viszonyok esetén lehetséges a nyereség elosztása minden üzleti év végén. (*BGB* 721. § II.) A társaság fennállása esetén esedékes követeléseket csak a tagok egészétől és nem az egyes tagoktól lehet követelni. Ha azonban a társaság hitelezője valamely tagtól azt követelte, hogy magánvagyonából elégítse ki a társaság tartozását és nem kapott kielégítést a társaság vagyonából, akkor fordulhat a társaság megszűnése előtt a többi taghoz.¹⁷
- E kétféle jogosultság közötti különbségtétel azért is fontos, mert az együttműködéshez való jog nem ruházható át, és az alapító szerződés sem teheti átruházhatóvá. Másként van ez a nyereségből, illetve a végelszámolásból származó vagyoni jogi igények esetében: ezek a *BGB* 717. §-a értelmében átruházhatók és a jogosult társaságtagok hitelezői által zálogba vehetők.¹⁸

3. Társasági vagyon (*Gesellschaftsvermögen*)

A társasági cél eléréséhez összeadott vagyoni hozzájárulás révén nem jön létre elkülönült társasági vagyon, mivel az a tagok közösségének tulajdonává válik, s ezáltal egy osztatlan vagyonszösség tulajdon, ún. Gesamthand-tulajdon keletkezik. Ám ezt a sajátos társasági vagyont élesen el kell választani a tagok magánvagyonától. Az ún. Gesamthand-tulajdon felett a tagok tehát csak együttesen rendelkezhetnek. Itt azonban megjegyzendő, hogy ezen társasági közös tulajdon és az egyszerű közösségi tulajdon nem keverendő össze. (Elhatárolásukat lásd az erről szóló fejezetben.)

A társaság vagyona (*Gesellschaftsvermögen*) felöleli az összes aktívát (vagyontárgyakat, követeléseket és egyéb jogokat, még tényleges vagyoni jogokat is, mint pl. vevőkör, technikai know-how), amelyeket a tagok a közös cél követése közben szereznek. Ha másként nem rendelkeztek, akkor a társaság vagyonával a tagok közösen rendelkezhetnek.¹⁹

A *BGB* 718. § (2) bek. alapján a társasági vagyonba tartozik továbbá mindaz a szerzemény, amihez a társaság az üzletvezetés alapján jutott, valamint azok is, amelyek ún. surrogatioval kerültek be e vagyoni körbe.²⁰

a) A társasági vagyonba való szerzés (*Erwerb in das Gesellschaftsvermögen*) a *BGB* 718. § I. és II. értelmében háromféle módon valósulhat meg:

- nemcsak a hozzájárulások teljesítése, hanem azok ígérete által is: a társasági szerződés értelmében a tagokat kötelező hozzájárulási kötelezettség/díjfizetési kötelezettség a társasági vagyon tárgyát képezi (amelyen szükség esetén a társaság hitelezőinek zálogjoga állhat fenn).

¹⁶ Kübler i.m. 48-49. és 20. § II. 3.

¹⁷ Ezt támasztja alá: BGZH 37, 299, 301. ff. és BGH WM 1971, 1451. az Kkt.-ra (*OHG*) vonatkozóan, továbbá a BGH NJW 1980, 339. f.; 1981, 1095. f. és BGZH 103, 72, 76. a polgári jogi társaságra (*BGB-G*) vonatkozóan. [Kübler i.m. 49.]

¹⁸ Kübler i.m. 49.

¹⁹ Kübler i.m. 52.

²⁰ Ez utóbbi esetében arról a vagyonrészről van szó, amelyet valamely társasági vagyonba tartozó tárgy megsemmisítéséért, megkárosításáért vagy kisajátítása miatt kapott a társaság kártérítés ill. kártalanítás címen.

- Más társaságoktól való jogügyleti vagy egyéb szerzések által: ha egy ügyviteli joggal rendelkező tag saját nevében a társaság érdekében tevékenykedik, akkor a társaságnak joga van a szerzemény megszerzésére.
- „Surrogatio” (*dingliche Ersetzung*) által: a *BGB* 718. § II. értelmében a társaság vagyonát képezi mindaz, ami a társaság vagyonához tartozó vagyoni értékű jog vagy a megrongálódott, elpusztult vagyontárgy helyébe lép; ide tartozik pl.: a kártérítési vagy biztosítási igény is.

b) A társasági vagyronról való rendelkezések kizárólag csak akkor hatályosak, ha azokat a képviseleti joggal rendelkező vagy rendelkezők végzik. Ez nemcsak a dolgok dologi elidegenítésére, hanem a követelések bevonására is igaz. Egyetlen tag (egyszemélyes képviseleti jog nélkül) nem érvényesítheti a társaság vagyonát képező igényeket harmadik személyekkel szemben, nem követelhet saját maga számára, illetve az egész társaság számára teljesítéseket.

c) A társaság vagyona a tagok összességét megillető különvagyron (elkülönített vagyontömeg), mely élesen elválnak a tagok magánvagyonától. Ezért a tagok valamennyi vagyona történő juttatásai, illetve minden a tagoknak a vagyonból nyújtott kifizetés a jogi illetőség megváltoztatását jelenti, amely viszont csak jogügyleti átruházó aktussal valósítható meg.²¹

3.1 Nyereségrészesedés és veszteségmegosztás (*Gewinn- und Verlustbeteiligung*)

Le kell szögezni azt, hogy a tagok a nyereségből és a veszteségből is egyenlően részesednek, hacsak a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Itt az azonban nem megengedett, hogy valamely fél pusztán a szerződés nyújtotta előnyökből részesedjen. Ez az ún. *societas leonina* tilalma.

4. Üzletvezetés (*Geschäftsführung*)

Amennyiben a társasági szerződés mást nem ír elő, a tagok a társaság üzletvezetésére nem csak jogosultak, hanem kötelezettek is. (*BGB* 709. § ff.) Az üzletvezetés a tagoknak a társasági cél követésére megfelelően alkalmazott tevékenysége.²²

A pjt. jellegéből adódóan nagy hangsúly esik a tagok személyes közreműködésre. A tagok ugyanis nem hoznak létre külön szervezetet a társaság tevékenységének a koordinálására, így az ügyvitelre főszabály szerint valamennyi tag jogosult. A törvény azonban lehetővé teszi, hogy a társasági szerződésben valamely tago(k)a)t felhatalmazzanak ezen jogosultság gyakorlására.

A személyegyesítő társaságokról a *BGB* a következőket írja: a társasági szerződés hozza létre a tagok hozzájárulási kötelezettségét; ezek teljesítése képezi a társaság vagyonát; amely a tagok egészét illeti (kivéve, ha a társasági szerződés ettől eltérően rendelkezik). Felvetődik a kérdés, hogy ebben a még nem „cselekvőképes” (*handlungsfähig*) szervezetben ki a tevőleges fél. A személyegyesítő társaságok esetében a társaság tagjai: a társaság céljának követéséhez szükséges tevékenységüket ügyvitelnek, üzletvezetésnek (*Geschäftsführung*) nevezzük.²³

²¹ Kübler i.m. 52-53.

²² Vö. részleteiben Eisenhardt i.m. 40. Rz. 65.

²³ Kübler i.m. 49-50.

a) Ezt a fogalmat tágan kell értelmezni, az üzletvezetés többféle tevékenységet is magában foglal. Jelentheti egyrészt az olyan tényleges cselekményeket, intézkedéseket, teljesítéseket is, mint például a termelés és az eladás tervezését és végrehajtását, a munkavállalók felvételét, utasítását és felügyeletét, a levelezéseket, a könyvitel, vagy a munkaerő felügyeletét az üzemben, de jelenti másrészt a jogügyletekre vonatkozó cselekményeket, azaz a szerződések megkötését.

Azonban nem az üzletvezetés körébe tartoznak az olyan jellegű döntések meghozatala, amelyek a társaságot ill. tagjait alapvetően érintik.

Tehát ezek, az ügyvitel fogalmi körébe nem tartozó, az ún. „alapügyletek” („*Grundlagengeschäfte*”)²⁴, amelyek nem a társasági szerződés végrehajtását, hanem megváltoztatását teszik lehetővé. Ilyen alapvető jogügyletnek minősül pl. ezek viszonyára vagy az új tagok felvételére vonatkozó határozatok, a hozzájárulások emelése vagy csökkentése, a tagok kizárása, a társaság céljának megváltoztatása, az ügyvezetés és/vagy a képviselőt újraszabályozása, a nyereség újbóli elosztása. Mindezek nem tartoznak az ügyvitel feladatkörébe, sokkal inkább a tagok hozzájárulása (szavazata) szükséges, kivéve, ha a társasági szerződés saját megváltoztatását többségi elfogadáshoz nem köti.²⁵

b) A *BGB* 709. § I. értelmében az ügyvitel joga a társaság tagjainak közösségét illeti meg (önigazgatás alapelve, *Grundsatz der Selbstorganschaft*); ezért minden ügylethez valamennyi tag hozzájárulása szükséges (*BGB* 182. §§ ff.); ez történhet hallgatással vagy ráutaló magatartással is. Az együttes ügyvitel elve (*Grundsatz der Gesamtgeschäftsführung*) minden tagnak biztosítja azt, hogy nem folytatnak kereskedelmi tevékenységet a tudtán kívül; ugyanakkor azonban nehézkesnek és időigényesnek bizonyul, mivel nem csak alkalmi, hanem folyamatos döntésekre van szükség. Ezért a társasági szerződés tetszés szerint ettől eltérhet²⁶; maga a *BGB* is lehetőségeket kínál erre:²⁷

- Az ügyvitel joga a tagokat illeti, de többségi szavazás útján hozzák a döntéseket. Ha a társasági szerződés nem írja elő, hogyan kell a többséget meghatározni, akkor minden tagnak egy szavazata van. (*BGB* 709. § I.)
- A társasági szerződés az ügyvitel jogát egy vagy több tagra ruházhatja át; ebben az esetben a többiek ki vannak zárva az ügyvitelből (*BGB* 710. §), csak ellenőrzési joguk van a *BGB* 716. §-a alapján.
- Az összes tag együtt vagy a tagok egyenként rendelkeznek ügyviteli joggal (egyéni ügyvitel, *Einzelgeschäftsführung*); ilyenkor bármelyik tag megvétőzhatja egy ügylet végrehajtását azzal a következménnyel, hogy a végrehajtás abbamarad.

c) Az ügyvitelhez való jog a tagok el nem vonható /elvehetetlen jogaihoz tartozik, kötelezettség is egyben, mely alól a tagok nem vonhatják ki magukat. Kivétel csak a társasági szerződés által átruházott ügyviteli jog esetében létezik: a többi tag által fontos okból elvonható, vagy az ügyvitelre jogosult tag felmondása által megszüntethető (*BGB* 712. §); ebben az esetben ismételt az „együttes ügyvitel” (*Gesamtgeschäftsführung*) lesz érvényes a törvény 709. § I. értelmében.

²⁴ Vö. RGZ 162, 372, 374.

²⁵ Hohloch i.m. 20-21. Rz. 38.; Kübler i.m. 50.

²⁶ Ebből következően a kkt-ra (*OHG*) és a bt-re (*KG*) érvényes az egyéni üzletvezetés elve (*Grundsatz der Einzelgeschäftsführung*).

²⁷ Kübler i.m. 50-51.

Az üzletvezetésből kizárt tagot azonban nem illeti meg az ún. ellentmondás joga (*Widerspruchsrecht*), mivel ez az üzletvezetésre vonatkozó jog részét képezi. Megilleti ezen tagot minden további nélkül a tájékoztatáshoz ill. az ellenőrzéshez való jog (*Informationsrecht*, *BGB* 716. §), valamint a tagok – a társaság megszűnésekor jelentkező, az e sajátos és kényszerű helyzetből adódó – együttes üzletvezetési joga.²⁸

d) Az ügyvitellel kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket a *BGB* 713. §-a határozza meg részletesebben a megbízásra vonatkozó szakaszokra való utalással (*BGB* 664-670. §§). A megbízás más érdekeinek megfelelő ügyletkötés: a *BGB* 713. §-ára utalása kiemeli a társasági jogi ügyvitel bizalmi jellegét.²⁹

II. Külső jogviszony (*Außenverhältnis*)

1. Képviselő (*Vertretung*)

Amíg az ügyvitel a társaság belső jogviszonyaira vonatkozik, addig a képviselő – a felelősség kérdésével együtt – a külső jogviszonyokat érinti, ott jelenik meg. Tulajdonképpen az érem két oldaláról van szó, e két jogosultság nem feltétlenül esik egybe, éppen a diszpozitív szabályozásnak köszönhetően. Az ebből eredő variációs lehetőségeket még elemezzük.³⁰

Egy hatékony jogügyleti kereskedelem érdekében, a társaságra „rátelepítenek”, egy képviselői felhatalmazást (*Vertretungsmacht*). A képviselő utasításai/intézkedései közvetlenül gyarapítják társaság vagyonát és közvetlenül csökkenthetik is azt. Kötelmi jogi szerződések megkötése által (pl.: nyersanyagvásárlás) követelések és kötelezettségek keletkeznek. A követelések a társasági vagyon részeivé válnak, a kötelezettségek pedig minden tagot mint egyetemleges adósokat köteleznek a *BGB* 427. §-a értelmében.³¹

A képviselői jog szabályozását (tehát azon jogét, melynek jogosultja a társaság nevében valamennyi tagra vonatkozóan érvényes akaratnyilatkozatot tehet) elsődlegesen a társasági szerződés adja meg. Tehát a polgári jogi társaság (*BGB-G*) esetén a képviselői jog a *BGB* 714. §-a alapján megegyezik az ügyviteli jogkörrel, ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Ha a tagok nem jutottak egyezsége (ilyen szerződéses rendelkezés hiányában) vagy kétség esetén lép életbe a *BGB* 714. §-ába foglalt jogalkotói akarat. A *BGB* 709. § I és a 714. §-a szerint közös képviselői jogosultság (*Gesamtvertretungsmacht*) jön létre. A tagok a képviselő során az együttes képviselő elve szerint járnak el: harmadik személyekkel kötött jogügyletek csak akkor hatályosak, ha azt az összes tag közösen kötötte.

Eszerint a tagok a társasági szerződésben felhatalmazhatnak valamely tagot ill. tagokat a társaság képviselőjére. Amennyiben nem létezik ilyen szerződéses rendelkezés vagy az kétségbe vonható, a törvény alapján valamennyi társasági tagot együttesen illeti meg a képviselői jogosultság. A *BGB* továbbá kimondja, hogy valamennyi jogügylethez az összes tag hozzájárulása szükséges, de itt is lehetővé teszi azt, hogy a tagok a társasági szerződésben ezen felhatalmazást a tagok többségének szavazatához kösse.

Egyszemélyes ügyvitel esetében kétség esetén a képviselő is egyszemélyes (*Einzelvertretung*). A tagok azonban a képviselői jogot az ügyviteltől eltérően is

²⁸ *BGB* 711, 716, 744. §§.

²⁹ Kübler i.m. 51.

³⁰ Hohloch i.m. 22. Rz. 39.

³¹ *Treuhandcharakter der gesellschaftlichen Geschäftsführung*. [Kübler i.m. 51.]

meghatározhatják. Így megegyezhetnek abban, hogy minden tag önálló képviseleti jogkörrel rendelkezik, de egy ügylet megkötése előtt egy további tag hozzájárulását is megszerezte.³² A képviseleti jogot ugyanolyan feltételekkel lehet megvonni, mint az ügyviteli jogot.³³

2. Felelősség (*Haftung*)³⁴

Mivel a pjt. nem rendelkezik jogképességgel, de még csak részleges jogképességre utaló szabályokat sem találunk a *BGB*-ben (szemben a *HGB* kkt-re ill. a bt-re vonatkozó 124. §-val), a pjt. tagjainak a személyes felelőssége lép előtérbe.³⁵ Ezen felelősség pedig korlátlan és egyetemleges, tehát a pjt. bármely tagja a teljes tartozást köteles kielégíteni, magánvagyonára terhére. Itt emiatt tulajdonképpen egy kötelezett egyetemlegességről beszélhetünk, aminek szabályait a *BGB* 424. §-ban találhatjuk meg.

Tehát, eltérően a kkt. (*OHG*) és bt. (*KG*) jogától, a polgári jogi társaság tagjainak ténykedéséből keletkező tartozásokért való felelősséget tárgyaló *BGB* 705. és az azt követő §§ speciális szabályokat nem tartalmaznak: a jogalkotók abból indultak ki, hogy a vonatkozó szabályozás az általános kötelmi jogi alapelvekből és rendelkezésekből adódik. A mérvadó rendelkezések egybecsengése nem hagyható figyelmen kívül; és a jogi helyzetet élénken megfogalmazott kérdések teszik még bonyolultabbá és vitássá. Ezek a kérdések csak a külső társaság kívülálló hitelezőivel szembeni kötelezettségeire vonatkoznak. A tiszta belső társaság esetében, egyedül a társaságon kívülre fellépő tag felelős.³⁶

2.1 Felelősségi elméletek

Ezeknek a problémáknak a megoldására a jogirodalom elméleteket hozott létre, melyekből mára már csak két egymással versengő vélemény maradt meg.³⁷ (Részletes ismertetését lásd a személyegyedítő társaságokra vonatkozó általános ismeretek leírásánál.)

A gyakorlatban ezen teoretikus különbségtétel nem jelenik meg élesen, tekintve azt, hogy a kötelezettség jellegében mindkét elméleti elgondolás a tagok személyes felelősségét hangsúlyozza ki, a különbséget a megközelítésbeli eltérés adja.

- Az ún. „kettős kötelezettség” (*Dopperverpflichtung*) elve. A tagoknak a harmadik személyekkel szemben vállalt jogviszonyaiból – a német terminológiának megfelelően – egy ún. kettős kötelezettség származik, amelyből eredően a tagok nemcsak közösen felelnek a társaság vagyonával, hanem egyenként is a mindenkori magánvagyonukkal.³⁸
- Az ún. „járulékos tagfelelősség” (*akzessorischen Gesellschafterhaftung*) elve. Ez alapján a tagok a polgári jogi társaság tartozásaiért közösen a társasági vagyonnal felelnek, ugyanakkor a tagokkal szemben fennálló egyéb követelésekért a tagok magánvagyonukkal felelnek.³⁹

³² Kübler i.m. 51-52.

³³ A *BGB* 715. §-a utal a 712. §-ra {Kübler i.m. 52.}

³⁴ Ezzel kapcsolódó beható tanulmány: Beck, Marcus: *Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB-Erwebsgesellschaften* (1997) op. cit.

³⁵ A pjt. jogképessége vitás a német jogirodalomban, erre nézve lásd a pjt. jogképességgel foglalkozó részét.

³⁶ Kübler i.m. 52. és 7. § IV. (*OHG, KG*).

³⁷ Ezek értelmező leírását lásd pl.: Ulmer, Peter: *Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Systemat. Kommentar der §§ 705-740. BGB* (München, 1997.) 714. §-hoz, Rz. 23. ff.

³⁸ Vö. még: Ulmer i.m. 714. §-hoz, Hüffer i.m. 99. f., Kübler i.m. 55.

³⁹ Schmidt, Karsten: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 60. § III. 2., Kübler i.m. 55.

2.2 A társasági tagok egyetemleges felelőssége

A BGB 733. I. és 735. szakaszai a tagok közös tartozásairól („*gemeinschaftlichen Schulden*”) beszél, melyeket a társaság vagyonából kell kiegyenlíteni. Ezeket a tartozásokat a „társaság tartozásainak” („*Gesellschaftsschulden*”) vagy „társasági közös tartozásoknak” („*Gesamthandsschulden*”) nevezi. Tehát a tagok mindegyike/összessége felel a tartozásokért, ezt a felelősséget a ZPO 736. §-a teszi egyértelműbbé: a hitelező egyetlen jogcím értelmében követelheti a tartozások kiegyenlítését a tagok összességétől. Ezért a kérdés csak az, hogy milyen feltételek fennforgása esetén lesznek a tagok egyazon hitelező kötelezettjei:⁴⁰

- A legfontosabb csoportot a szerződésből származó kötelezettségek (*Verpflichtungen aus Verträgen*) alkotják, ezeket a tagok maguk vagy a tagok nevében kötik harmadik személyekkel. Ezáltal kettős kötelezettség (*Doppelverpflichtung*) keletkezik: a tagok mindegyike az nemcsak egész társasági vagyonnal felel a tartozásokért; hanem a BGB 427. §-a értelmében a hitelező a tagok bármelyikétől követelheti a teljesítést. Ez a rendelkezés azonban csak a szerződést létrehozó tagokra igaz, a később belépő tagok vonatkozásában nem érvényesül.⁴¹

Ha a hitelezőt valamely tag teljesítés során megkárosítja, akkor a többiek is helytállni kötelesek ezekért a károkért.⁴² A gazdagodási igényekkel (*Bereicherungsansprüche*) szemben is tagok közös kötelezettsége áll fenn.⁴³

Azt már megállapítottuk, hogy a pjt-nél a harmadik személyekkel kötött szerződésekből egy ún. kettős kötelezettség keletkezik, aminek következtében egyrészt a „Gesamthand” jellegű társaság ill. vagyona, másrészt maguknak a „Gesamthandtagoknak” az egyetemleges kötelezettsége áll fenn. A törvényi kötelmi jogviszonyok esetében azonban csak az fog felelni, aki megfelel az adott törvényi feltételeknek. Ez alapján a jogellenes magatartásokból eredő kártérítési igényeknél mindenekelőtt a cselekvő társasági tag fog felelni, ám ő is csak akkor, ha neki ezen magatartás felróható. Itt tehát elsősorban meg kell vizsgálni a magatartást kifejtő tag felróhatóságát, s csak ennek hiányában kerülhet szóba a tagok egyetemleges felelőssége.

- Ha egy tag a társaság érdekében kifejtett tevékenysége közben jogtalan cselekményt (*unerlaubte Handlung*) végez, melyekért ő a 823 §§-ok értelmében harmadik személyekkel szemben felelősséggel tartozik, felmerülhet a kérdés, hogy ez a 3. személy kártérítési igénnyel fordulhat-e az egész társaság felé. A BGB 831. §-nak felelősségi szabályai nem alkalmazhatók: teljesítési segéd (*Verrichtungsgehilfe*) az, aki a társaság vezetőjének utasításai szerint tevékenykedik, utasításainak van alávetve; a tagok egyenlő jogúak a társas viszonyokban; tehát a tagok közötti utasítási jogkör nem értelmezhető (azaz a tagok egymás utasítására nem jogosultak).⁴⁴

2.3 A társasági tagok felelőssége a belső jogviszonyokban

⁴⁰ Kübler i.m. 55.

⁴¹ BGZH 74, 240, 242 f.

⁴² BGZH 56, 355, 359 az esetben, ha polgári jogi társaságként (*GbR*) szerveződnek az ügyvédek (*Anwaltssozietät*): „Látszat-társulás” („*Scheinsozietät*”) BGZH 70, 247, 249; és az orvosi praxis-közösség (*ärztlichen Gemeinschaftspraxis*) BGZH 97, 273, 276.

⁴³ Westermann, Harm Peter: *Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR*, ZGR (1977) 552 ff.; Kübler i.m. 55-56.

⁴⁴ BGZH 45, 311, 312. Kübler i.m. 57., Schmidt i.m. 60. § II. 4.

Noha a tagok kifelé egyetemlegesen felelnek, ez a tény nem jelenti azt, hogy az a tag, amelyik elegett tett a hitelezői követelésnek, nem kérhetné a belső, azaz a tagok közötti jogviszonyban az elszámolást. Tehát a tag a kötelezetti egyetemlegesség *BGB* 426. § szerinti szabályai alapján a tartozást teljesítő tag a kötelező kielégítése után követelheti a megtérítést a többi társasági tagtól.

2.4 Felelősség-korlátozás (*Haftungsbeschränkungen*)

Bár a rendelkezések alapján a pjt. tagjainak felelőssége korlátlannak tekintendő, mégis lehetnek bizonyos felelősségi korlátozások. Így pl. *Hohloch* etekintetben kétféle módot különböztet meg. Eszerint létezik egyrészt arra lehetőség, hogy a tagok a hitelezővel egy adott jogügyletre vonatkozóan megállapodjanak abban, hogy a felelősség a társasági vagyona terjedjen ki. Ez az ún. individuális, azaz a konkrét jogügyletre vonatkozó felelősségi korlátozás (*individuelle Haftungsbeschränkung*). Másrészt szerinte arra is van mód, hogy az “ügyvezető-tagok” („*Gesellschaftsführer-Gesellschafter*”) a társasági szerződésben már előre korlátozzák a képviseleti jogosultságot. Ekkor a többi társasági tag csak a társasági vagyonnal tartozik helytállni. Így amennyiben az eljáró tag nem fedte fel ezen korlátozást, úgy ennyiben felhatalmazás nélkül cselekedett. Ezért ő maga teljes mértékben és – ha a képviseleti jogosultsággal nem rendelkezett – magánvagyonával fog felelni a *BGB* 179. §-a keretében. Ezt egy általános jellegű, azaz generális felelősségi korlátozás (*generelle Haftungsbeschränkung*). Ez utóbbi esetben tulajdonképpen egy “korlátolt felelősségű pjt-ről” (*GbR mit beschränkter Haftung*) lenne szó.⁴⁵

Felhasznált irodalom

- **Beck, Marcus:** Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB-Erwerbgesellschaftern – *Berlin: Duncker & Humblot, 1997*
- **Eisenhardt, Ulrich:** Gesellschaftsrecht, 10., erg. und überarb. Aufl. – *München: Beck, 2002*
- **Hadding, Walther:** Actio pro socio. Die Einzelklagebefugnis des Gesellschafters bei Gesamthandsprüchen aus dem Gesellschaftsverhältnis, *1966*
- **Hohloch, Gerhard:** EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland, in: EU-Handbuch Gesellschaftsrecht, Hohloch, Gerhard (Hrsg.) – Herne; *Berlin: Verl. für Rechts- und Anwaltspraxis, 1997*
- **Hüffer, Uwe:** Zur gesellschaftsrechtlichen Treuepflicht als richterrechtlicher Generalklausel, in: FS für Steindorff, *1990*
- **Kübler, Friedrich:** Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen; Ein Lehrbuch, 5., neubearb. und erw. Aufl. – *Heidelberg: Müller, 1998*
- **Schmidt, Karsten:** Zur „Außenhaftung der Innengesellschaft”, in: *JuS, 1988* 444-459. ff.
- **Ulmer, Peter:** Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Systemat. Kommentar der §§ 705-740 BGB, 3. Aufl. (Sonderausg. aus Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Bd. 3. T. 2.) – *München: Beck, 1997*

⁴⁵ Ez az irányvonal érvényesülését lásd: BGHZ 61, 59, 67; NJW 1979, 2304, 2306; 1985, 619; Schmidt i.m. 1500. ff.; Példának lásd: „BGH, Betonbrecheranlage, 27.9.99 (BGHZ 142, 315) §§ 705, 714, GbR-„mbH”, keine Haftungsbegrenzung durch bloße Erkennbarkeit des Haftungsbegrenzungswillens”

- **Westermann, Harm Peter:** Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR, in:
ZGR, 1977